

Rychlé metody stanovení zářičů alfa a beta při plnění úkolů RMS

(radiační monitorovací síť)

Jiří Hůlka, Věra Bečková, Irena Malátová

Státní ústav radiační ochrany

Praha

Radiační mimořádné situace:

- kontaminace radionuklidy v důsledku havárie jaderných zařízení
- události na pracovištích s alfa a beta radionuklidy
- potenciální expozice osob při použití „špinavé bomby“
- *(řada metod zpracována pro analýzy v souvislosti s likvidací starých jaderných zařízení)*

Cíl a požadavky: Zpracovat rychlé metody

- **pro neodkladná opatření**
  - **semikvantitativní odhad expozice osob**
  - krátkodobá expozice
  - zejména inhalace (příp.povrchová kontaminace nebo ingesce),
  - zásahové úrovně 5-50 mSv
- 7. pro následná opatření**
- stanovení potenciální dlouhodobé expozice
  - Zejména v důsledku ingesce potravin týdny až rok (příp. resuspenze depozic).
  - Zásahovým úrovním odpovídají měrné aktivity alfa a beta zářičů v řádu jednotek až stovek Bq/kg (Bq/l) v potravinách a složkách životního prostředí.

Neodkladná opatření

(úrovně kontaminace pro zásahové úrovně)

5-50 mSv

Inhalace (zářiče alfa)

- $h_{inh} \sim 10^{-4} \text{ Sv/Bq}$
- expozice hodiny až dny (jednotky až stovky m³)
- $a_v \sim$ jednotky až stovky Bq/m³

Ingesce (zářiče alfa)

- $h_{inh} \sim 2 \cdot 10^{-7} \text{ Sv/Bq}$ (resp děti $5 \cdot 10^{-6} \text{ Sv/Bq}$)
- spotřeba hodiny a dny (jednotky až desítky kg potravin/vody)
- $a_v \sim$ stovky až tisíce Bq/kg

Následná opatření

Nejvyšší přípustné úrovně radioaktivní kontaminace potravin pro radiační mimořádné situace
[Bq/kg] nebo [Bq/l]

	potraviny pro kojeneckou výživu	mléko a mléčné výrobky	pitná voda a tekuté potraviny	potraviny uvedené v tabulce č. 6	ostatní potraviny
Izotopy stroncia, zejména Sr-90	75	125	125	7500	750
Izotopy jódu, zejména I-131	150	500	500	20000	2000
Izotopy plutonia a TRU (alfa) zejména Pu-239 a Am-241	1	20	20	800	80
Všechny ostatní nuklidy s $T_{1/2} > 10$ d	400	1000	100	12500	1250

Tabulka č. 4, příloha č. 8 k vyhlášce č. 307/2002 Sb.

TECDOC-1092, „Generic procedures for monitoring in a nuclear or radiological emergency“

Materiál obsahuje některé níže uvedené důležité zásady pro práci za RAMS:

Odběr vzorků:

Všechny vzorky - Chránit odběrová zařízení před kontaminací

Mléko - Odebírat nejlépe na příjmu mlékáren-získáme přesnější údaje o původu

Potraviny rostlinného původu - Mít na paměti, že jde o povrchovou kontaminaci - podle toho výběr i způsob odběru

Měření:

Při měřeních za mimořádné situace nelze počítat s dlouhodobým pozadím, protože skutečné může být významně vyšší

Množství vzorku a čas podle TECDOC-1092

$^{239+240}\text{Pu}$, ^{238}Pu – anex, spektrometrie alfa

Vzorek	Množství	Úprava vzorku	Trvání analýzy
Aerosol		Pálení, HNO_3 , HF	36 hodin
Voda	1 l	Okyselení, odpaření	10 hodin
Půda	5 g	Pálení, HNO_3 , HCl	16 hodin
Mléko	50 ml	Pálení, HNO_3	12 hodin
Zelenina	50 g	Pálení, HNO_3	19 hodin

Množství vzorku, MDA a čas podle TECDOC-1092

$^{89}\text{Sr}+^{90}\text{Sr}$ – Sr-resin, LSC+Čerenkov

Vzorek	Množství vzorku	Úprava vzorku	Trvání analýzy (hodiny)
Aerosol		Pálení, HNO_3 , HF	32
Voda	1 l	Okyselení, odpaření	8
Půda	5 g	Pálení, HNO_3 , HCl	16
Mléko	50 ml	Pálení, HNO_3	10
Zelenina	50 g	Pálení, HNO_3	13

Detekční metody

Aktinidy a ostatní zářiče α

Hmotnostní spektrometrie - ^{238}U , ^{235}U a ^{232}Th - Q-ICP-MS

^{239}Pu , ^{240}Pu , ^{241}Am , ^{237}Np , ^{230}Th a ^{234}U – HR-ICP-MS

Spektrometrie gama – z TRU prakticky jen ^{241}Am

Spektrometrie alfa – Si detektory

Frischova pulzní ionizační komora

Měření s kapalnými scintilátory (LSC)-

Moderní přístroje – diskriminace α/β

Moderní metody – separace aktinidů,
extrakční scintilátory

Detekční metody

Sr89 vedle Sr90

Měření Čerenkovova záření a s kapalnými scintilátory (LSC)

LSC- 3 oblasti

Plynem plněné počítače – jen Sr90, celková β

Separační metody

- Iontoměničová chromatografie
- Kapalinová extrakce

Použití kapalinové extrakce:

v současné době se omezuje
výjimka: extrakční scintilátory

- Extrakce pevnou fází
- Extrakční chromatografie,
selektivní disky – Ra, **Sr**, Tc, **Cs**
selektivní sorbenty: kolonky – **za normálního tlaku**
za zvýšeného (sníženého) tlaku

Použití extrakční chromatografie:

skupinové dělení – aktinidy
separace jednotlivých nuklidů

Příprava vzorků před separací

Úkolem je zde nejen převedení analytu do iontové formy, ale také zajištění izotopové výměny při použití izotopových monitorů výtěžku

- Voda- okyselení
- Půda(vzorky z jedné vrstvy) - homogenizace vzorku, pálení, HNO_3 , HCl
- Filtry- pálení, HNO_3 , HF
- Porost, zelenina- pálení, HNO_3
- Mléko- pálení, HNO_3

•Loužení kyselinami- běžné zahřívání, MW

Využití dalších technických prostředků k urychlení analýzy, např. ultrazvukové lázně k rozpouštění, tlaková, podtlaková zařízení při chromatografii atd.,

Rapid Separation Methods for Bioassay Samples

S. L. Maxwell, III and D. J. Fauth

Westinghouse Savannah River Site

TEVA+ TRU Stacked Column: Pu, Np, U, Am

Příklady některých stanovení

Celková aktivita alfa ve vodě

TECDOC-1092		Příklady současných metod	
Odpaření	Proporcionální počítač (PP)	Extrakční chromatografie, Extr. scintilátor	LSC α/β
		Skupinové srážení	ZnS, PP

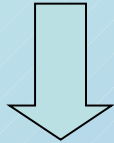
Příklady některých stanovení

Jednotlivé aktinidy v aerosolech

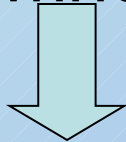
TECDOC-1092		Příklady současných metod	
Pálení, loužení, ionexy, extr. chrom., depozice	Spektrom. α -Si	1. Bez separace	Spektrom. α - Am+Pu spektrom. γ - Am241
		2. Pálení, loužení, extr. chrom	HR-ICP-MS

Čím se rychlé radiochemické metody liší od běžných metod

1. Využití moderního zařízení k urychlení postupu
2. Vyšší limit detekce (MDA)

- Kratší doby měření
- Menší množství vzorku do práce

- Rychlejší mineralizace

Děkuji Vám za pozornost